

Branko PERIĆ, sudija Suda BiH

POLOŽAJ OSUMNJIČENOG/OPTUŽENOG U KRIVIČNOM POSTUPKU

I – UVODNE NAPOMENE

Položaj optuženog u krivičnom postupku treba smjestiti u kontekst sistema novog procesnog zakonodavstva i posmatrati sa aspekta prirode adversarnog procesnog sistema.

Optuženi je stranka u krivičnom postupku sa istim pravima i mogućnostima koje ima i njegov protivnik tužilac, iza koga stoji državna blagajna i cijeli državni aparat. Optuženi, dakle, treba da posjeduje relevantna znanja da bi se koristio svojim pravima i treba da raspolaže novcem da bi to znanje upotrijebio.

U daljem razmatranju biće riječi samo o aspektu vršenja nekih prava u toku postupka. Za pristup problemu neophodno je taj spektar prava suziti na nekoliko ključnih dilema koje je nametnula praksa: **1)** pravo osumnjičenog koji je lišen slobode da bude doveden pred sudiju za prethodni postupak (član 5.3. Evropske konvencije o ljudskim pravima), **2)** pravo osumnjičenog da ne iznosi odbranu i ne odgovara na postavljena pitanja (član 78. stav 2. a. ZKP BiH), **3)** pravo na uvodnu riječ (član 260. stav 3. ZKP BiH), **4)** pravo da iznosi činjenice, predlaže dokaze i postavlja pitanja svjedocima, vještacima i saoptuženim, te daje

obrazloženja u vezi sa njihovim iskazima (član 259. ZKP BiH), i **5)** pravo da bude saslušan u svojstvu svjedoka u vlastitom predmetu.

Za neka od ovih prava osumnjičenog/optuženog procesni zakoni ne daju rješenja, za neka od njih zakonska rješenja nisu jasna, a u pogledu svih ne postoji jedinstvena praksa. To su dovoljni razlozi da se ovim problemima pokloni ozbiljna pažnja.

I – Dovođenje pred sudiju u slučaju lišenja slobode

Zakoni o krivičnom postupku ne sadrže odredbe koje bi nalagale obavezno dovođenje osumnjičenog koji je lišen slobode i za koga se predlaže određivanje pritvora pred sudiju za prethodni postupak. Međutim, Evropska Konvencija o ljudskim pravima (Konvencija) u članu 5. stav 3. jasno propisuje takvu obavezu: „Svako lice uhapšeno ili pritvoreno u skladu sa stavom 1.c ovog člana, odmah će se izvesti pred sudiju...“. Kako Konvencija u primjeni ima prioritet nad domaćim propisima, sudije za prethodni postupak su dužne da prije određivanja pritvora zahtijevaju dovođenje lica lišenog slobode. Međutim, postavlja se nekoliko važnih pitanja: a) šta znači „odmah će se izvesti pred sudiju...“, b) kakva su mu prava pred sudijom (da li daje izjavu, kakvu), c) da li je potrebno i prisustvo tužioca pred sudijom za prethodni postupak?, d) da li se sačinjava zapisnik i šta zapisnik sadrži? Dakle, bilo je neophodno da zakonodavac razradi odredbu Konvencije i to treba očekivati sa prvim izmjenama.

„Odmah će se izvesti pred sudiju...“ treba tumačiti tako da osumnjičeni slijedi prijedlog za određivanje pritvora.

Dakle, sa podnošenjem prijedloga tužilac treba da obezbijedi da osumnjičeni bude doveden pred sudiju. Dolazak pred sudiju ima smisla samo ako se osumnjičenom omogući da se izjasni o onom za šta se sumnjiči, kao i o pritvorskim razlozima na koje se poziva tužilac. Osumnjičeni, dakle, može pred sudijom za prethodni postupak priznati izvršenje djela, priznati neke činjenice, iznijeti nove činjenice i ponuditi svoje dokaze. Ako je to svrha i smisao dovođenja pred sudiju, onda ima smisla da tom njegovom izjašnjenju prisustvuje i tužilac. Primjera radi, osumnjičeni može priznati izvršenje djela, ali osporiti razloge za pritvor. Takođe, osumnjičeni može uz priznanje ponuditi jemstvo kao mjeru obezbjeđenja umjesto pritvora. Osim toga, ponekad će biti neophodno da tužilac dodatno obrazloži svoj prijedlog. Zbog toga bi prisustvo tužioca bilo neophodno i u praksi treba insistirati da tužioci prisustvuju ročištu koje prethodi određivanju pritvora.

Pošto dovođenje osumnjičenog podrazumijeva izjašnjenje osumnjičenog i mogućnost tužioca da se nakon toga izjašnjava, potrebno je povodom prijedloga za određivanje pritvora organizovati ročište koje bi se snimalo ili na kome bi se vodio skraćeni zapisnik u koji bi se unijele bitne činjenice iz iskaza stranaka.

II – Pravo na neiznošenje odbrane

Jasno je da osumnjičeni mora biti upozoren na pravo da nije dužan iznijeti svoju odbranu i odgovarati na postavljena pitanja. Problem nastaje kada se osumnjičeni odrekne tog prava i iznese odbranu u kojoj postoji djelimično ili potpuno priznanje, a nakon

optuženja se izjasni da nije kriv. Postavlja se pitanje da li se iskaz osumnjičenog iz istrage može koristiti kao dokaz na glavnom pretresu, i, ako može, pod kojim uslovima. Za ovo pitanje su posebno zainteresovani tužioci koji se često kod optuženja uglavnom oslone na priznanje osumnjičenog, a onda dođu u situaciju da na suđenju nemaju dovoljno dokaza.

Treba uzeti da se iskaz osumnjičenog iz istrage može koristiti kao dokaz na glavnom pretresu. Argumenti za takvo mišljenje su dosta jaki, bez obzira što zakonodavac nije sasvim jasan. Prvo, nema logičnih razloga da izjava osumnjičenog u jednoj fazi postupka izgubi svoju procesnu vrijednost u nekoj naknadnoj fazi. Drugo, zakon izričito predviđa da se osumnjičeni može **dobrovoljno odreći svih svojih prava** (član 78. stav 3. ZKP BiH). Ovo je sasvim razumljivo i korespondira sa pravom optuženog da na glavnom pretresu prizna izvršenje krivičnog djela. Treće, procesni zakoni jasno propisuju da se **na iskazu osumnjičenog ne može zasnivati sudska odluka samo ako je prilikom uzimanja postupljeno suprotno zakonskim odredbama (član 78. stav 6. ZKP BiH)**. Argumentum a contrario, na iskazu osumnjičenog se može zasnivati sudska odluka!

Ako se na iskazu osumnjičenog može zasnivati sudska odluka, onda se postavlja pitanje kako tužilac može uvesti u dokaze zapisnik sa izjavom osumnjičenog u istrazi? Najpogodniji način je da se predloži saslušanje u svojstvu svjedoka ovlaštenog službenog lica koje je uzimalo izjavu, ili zapisničara koji je sastavljao zapisnik, ili tužioca pred kojim je

izjava data. Ovi svjedoci treba da potvrde da je osumnjičeni dobrovoljno dao izjavu, da je prije davanja izjave bio upozoren u skladu sa zakonom, da je davanju izjave prisustvovao njegov branilac i da je zapisnik prije potpisivanja pročitao ili potpisan bez čitanja. Kada se dobije iskaz, tužilac može uvesti zapisnik kao dokaz tako što će ga predati odbrani i sudu. Ovakvu praksu uveo je Sud Bosne i Hercegovine oslanjajući se na iskustva zemalja sa dugom tradicijom adversarnog sistema.

U ovom dijelu bila bi korisna intervencija u zakonima o krivičnom postupku u smislu pouke osumnjičenom prije prvog ispitivanja da njegov iskaz može biti upotrijebljen protiv njega u kasnijem postupku. Moguće je postojeću tačku c) člana 78. stav 2. ZKP BiH proširiti tako što bi se dodala rečenica: „... ali da njegov iskaz može kasnije biti upotrijebljen kao dokaz protiv njega“.

III – Pravo na uvodnu riječ

Član 260. stav 3. propisuje da optuženi ili njegov branilac mogu nakon uvodne riječi tužioca „izložiti odbranu i ukratko iznijeti dokaze koje će ponuditi u svojoj odbrani“. U tumačenju ove odredbe praksa je krenula u dva pravca. Jedan broj sudova odredbu tumače tako da optuženom daju mogućnost da izlaže svoju odbranu u smislu izjašnjavanja o činjeničnim navodima optužnice. Čak se tužiocu daje mogućnost da optuženom postavlja pitanja. Tako se, de fakto, nastavlja kontinuitet ispitivanja optuženog iz bivšeg zakona. Drugi sudovi (Sud BiH) uvodnu riječ ograničavaju na iznošenje „teorije predmeta“, odnosno

dokaza koje odbrana namjerava izvesti na glavnom pretresu.

Šta je smisao i svrha uvodnih riječi? Ako se pažljivo pročita zakonska odredba i ima u vidu procesni zakon kao sistem, nije teško zaključiti da uvodna riječ podrazumijeva isključivo iznošenje činjenica koje će se dokazivati i dokaza koji se namjeravaju izvesti u dokaznom postupku. Ako se slijedi jezičko-gramatičko tumačenje odredbe člana 260. ZKP BiH, koja je sublimirana naslovom „Čitanje optužnice i dokazi optužbe i odbrane“, jasno je da zakonodavac ima u vidu kratko izlaganje koncepta odbrane, a nikako iznošenje odbrane optuženog. Dodatni argument se nalazi u gramatičkoj strukturi stava 3. u kome stoji da „optuženi ili njegov branilac mogu...“, što nedvosmisleno potvrđuje prethodnu tezu (branilac nikako ne bi mogao da iznosi odbranu umjesto optuženog!).

Praksa da se optuženom omogući iznošenje klasične odbrane je pogrešna i opasna sa stanovišta prava optuženog. Naime, iznošenjem svoje odbrane prije nego što tužilac izvede svoje dokaze, optuženi daje tužiocu argumente i smjernice u kojem pravcu će usmjeriti izvođenje dokaza i na koji način će neutralisati odbranu. Takav pristup je po elementarnoj procesnoj logici suprotan interesima optuženog i njegove odbrane.

U praksi će se dešavati da optuženi, posebno kada nema branioca, odmah nakon čitanja optužnice posegne za opisom i iznošenjem svoje verzije događaja. Ako mu se to dozvoli kao pravo na

iznošenje činjenica onda dolazimo do pitanja da li tužilac, branilac i sud imaju pravo da od optuženog nakon toga zatraže dodatna objašnjenja. Ako prihvatimo da mogu, onda se vraćamo na bivši institut ispitivanja optuženog, što nije u skladu sa konceptualnom logikom adversarnog sistema. Ako, pak, prihvatimo da niko nema pravo da od optuženog traži dodatna objašnjenja činjenica koje je on iznio, postavlja se pitanje značaja i vrijednosti činjenica koje je optuženi iznio. Da li takve činjenice sud može uopšte cijeliti u fazi ocjene dokaza i na njima zasnivati presudu? Očigledno je da problem nije tako jednostavan kako na prvi pogled izgleda. Čini se da optuženog u uvodnoj riječi treba ograničiti i poučiti ga da se njegovo iznošenje činjenica može odnositi samo na dokaze koje namjerava izvesti i samo na dokaze koje izvede optužba, a istovremeno ga upozoriti da svoju odbranu može iznijeti u svojstvu svjedoka u fazi izvođenja dokaza odbrane i pod uslovima koji važe za svjedoke.

IV – Pravo na iznošenje činjenica i postavljanje pitanja

Procesni položaj optuženog na glavnom pretresu regulisan je članom 259. ZKP BIH. Optuženi se mora upozoriti: a) da može **iznositi činjenice** i predlagati dokaze u svoju korist, b) da može postavljati pitanja saoptuženim, svjedocima i vještacima, i c) da može **davati obrazloženja** u vezi sa njihovim iskazima. Ovako određen obim prava optuženog dao mu je ulogu na pretresu kakvu nije lako definisati. Prije svega, nije jasno šta treba da znači pravo na iznošenje činjenica? Da li to znači da optuženi ima pravo da

odmah nakon čitanja optužnice iznese svoj iskaz o događaju za koji ga tereti optužba? Vidjeli smo zbog čega to ne bi bilo prihvatljivo.

Drugo važno pitanje jeste da li optuženi može postavljati pitanja saoptuženim, svjedocima i vještaku? Ovdje treba napraviti razliku između situacije kada optuženi ima branioca i situacije kada se brani sam. I jedna i druga situacija su pravno delikatne. Optuženi koji se brani sam može zbog neukosti postavljanjem pitanja i davanjem obrazloženja sam sebe dovoditi u teži položaj i de fakto raditi protiv sebe. Međutim, male su mogućnosti da sud u takvim situacijama interveniše. Jedina mogućnost koja ostaje sudu jeste da optuženom u takvim slučajevima postavi branioca na osnovu člana 45. stav 5. ZKP BiH („Ako sud utvrdi da je to zbog složenosti predmeta i mentalnog stanja optuženog u intresu pravde“). Problem je dublji kada optuženi ima branioci. Postavlja se pitanje da li i tada treba optuženom dati pravo da sam postavlja pitanja u unakrsnom i direktnom ispitivanju? Ako bi se prihvatilo da optuženi nakon svog branioca može sam postavljati pitanja svjedocima i vještacima optužbe, on bi jednostavno iz neznanja mogao srušiti koncept odbrane svog branioca i otežati sebi poziciju. Mnogi branioci to olako prepuštaju svojim klijentima koji se užive u tu ulogu i počnu sa pitanjima koja nisu relevantna, ili su već postavljena, ili nemaju veze sa predmetom. Odgovorni branioci bi to prethodno raspravili sa svojim klijentima i postigli dogovor da prema sudu istupa samo branilac, a da optuženi svoja pitanja postavlja isključivo preko branioca. Čini se da bi bilo vrlo korisno da sud prije početka dokaznog postupka upozori optuženog koji ima branioca da će

se sud obraćati braniocu, a da optuženi svoja pitanja, prijedloge i objašnjenja treba upućivati preko branioca ili nakon konsultacija sa braniocem. Naravno, optuženog treba poučiti da u svakom trenutku može zatražiti prekid postupka radi konsultacija sa braniocem.

I u ovom dijelu bi bila korisna intervencija zakonodavca prilikom sljedećih izmjena i dopuna zakona o krivičnim postupcima.

V- Optuženi kao svjedok

Procesni položaj optuženog u ZKP BiH ne podrazumijeva mogućnost da optuženi bude ispitan. Ni jedna odredba ne govori o izjašnjenju optuženog o optužnici i ispitivanju optuženog. Uvorna riječ odbrane, slijedeći logiku adversarnog sistema, podrazumijeva izlaganje odbrane i ukratko iznošenje dokaza koje će ponuditi u svojoj odbrani. Prava optuženog iz člana 259. ZKP ni u kom slučaju ne uključuju ispitivanje optuženog. Pošto optužba diktira obim i vrstu dokaza, optuženi sa svojim pravima mora ostati u okvirima dokaza optužbe zbog čega neće uvijek biti u mogućnosti da iznese sve relevantne činjenice koja su od značaja za kvalitet njegove odbrane. Šta više, optuženi može doći u procesnu situaciju da uopšte nije u mogućnosti da ponudi relevantne dokaze za svoj alibi. Jedan primjer iz prakse može ilustrovati takvu situaciju: Na jednom graničnom prelazu DGS zaustavi kombi u kome se nalaze vozač i suvozač. Prilikom pregleda vozila otkriju se tajna skrovišta u kojima se pronađe droga. Vozač u istrazi osporava da ima veze sa skrivanjem droge. Tvrdi da je svoje vozilo

prethodno iznajmljivao drugim licima. Suvozač, pak, tvrdi da je putovao sa vozačem privatnim poslom, da nije uopšte bio u kontaktu sa vozačem i da ne zna kojim poslom je vozač putovao. Tužilac je podigao optužnicu na osnovu materijalnih dokaza (?) i svjedočenja radnika DGS.

Suvozač nije u mogućnosti da predloži ni jedan dokaz koji bi potvrdio njegovu odbranu. Ko bi mogao da svjedoči da je on išao samo kao putnik i da se sticajem okolnosti našao u vozilu kojim se krijumčari droga? Šta preostaje ovako optuženom? Da spokojno čeka odluku suda u nadi da će biti oslobođen zbog nedostatka dokaza? Pretpostavimo da branilac suvozača na glavnom pretresu ustaje i predlaže da se njegov branjenik sasluša u svojstvu svjedoka jer jedino on može da uvjeri sud u istinitost svojih tvrdnji. Može li sud odbiti ovakav predlog?

U raspravama da li se optuženi može saslušati kao svjedok u vlastitom predmetu mogla su se čuti potpuno suprotna mišljenja. Članovi radne i grupe koja je radila na izradi ZKP, profesori Miodrag Simović i Hajrija Sijerčić – Čolić, tvrde da to nije moguće i da zakonodavac nije imao u vidu takvu mogućnost. Profesor Simović je na seminaru koji je održan na jezeru Modrac kod Tuzle od 19. do 23. januara, iznio tezu da ZKP ne poznaje takav dokaz i da bi njegovo izvođenje predstavljalo nezakonito pribavljen dokaz, što bi opet bilo suprotno Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima.

Po drugom stanovištu, koje zastupaju sudije Krivičnog odjeljenja Suda BiH, optuženi može biti saslušan u

svojstvu svjedoka u vlastitom predmetu ukoliko to zatraži u postupku izvođenja dokaza odbrane. Sud BiH je ovo stanovište uveo u praksu imajući u vidu da je dokazni postupak u ZKP BiH dominantno adversaran, da zahtjev za svjedočenjem optuženog treba smatrati pravom na odbranu i da u sudskoj praksi zemalja sa ovim sistemom (SAD) optuženi ima takvo pravo.

Sudovi Brčko Distrikta imaju nešto modifikovanu praksu. Optuženi se u fazi izvođenja dokaza odbrane pita da li želi iznijeti svoju odbranu. Ukoliko se izjasni da to želi, sud ga neće upozoravati na dužnost kazivanja istine, ali će ga odbrana direktno ispitati, a tužilac unakrsno. Razlika između prakse sudova u Brčko Distriktu i Suda BiH je u tome što optuženi pred sudovima u Brčkom nema formalni status svjedoka (ne podliježe upozorenjima u smislu člana 86. ZKP). Takvom praksom se stvari mogu razjasniti, ali se postavlja pitanje šta takvo iznošenje odbrane znači u procesnom smislu. Nije li iznošenje odbrane nakon čega slijedi direktno i unakrsno ispitivanje de fakto saslušanje za koje nije jasno kakvu ima dokaznu vrijednost?

Treba imati na umu i član 21. Statuta Međunarodnog tribunala koji među pravima optuženog izričito navodi i pravo **da ne bude primoran da svjedoči protiv samog sebe ili da prizna krivicu**. U pravilu 84. bis utvrđeno je pravo optuženog da «može, ukoliko to želi i pretresno vijeće tako odluči, dati izjavu pod kontrolom pretresnog vijeća.» U tom slučaju optuženi neće biti prisiljen dati svečanu izjavu i neće biti ispitivan o sadržaju svog iskaza. Pretresno vijeće odlučuje o

eventualnoj dokaznoj vrijednosti takve izjave. (Pravilo 84 (B)).

Treba prihvatiti stanovište da optuženi može biti saslušan kao svjedok u vlastitom predmetu iz najmanje dva važna razloga: **1) treba uzeti da se radi o pravu na odbranu, i 2) ZKP nigdje nije izričito isključio takvu mogućnost.**

Pravo na odbranu je zagarantovano i Evropskom konvencijom, ustavima u BIH i procesnim zakonima. Izbor načina i sredstava odbrane je pravo optuženog/odbrane. Ograničenja takvog prava bi morala biti jasna. Ako optuženi smatra da nema drugog načina da sud uvjeri u svoju nevinost osim da bude saslušan kao svjedok i da se podvrgne svim pravilima koja važe za svjedoka, onda se radi o njegovom pravu koje nije moguće isključiti. Kako bi sud obrazložio odbijanje takvog prijedloga? Očigledno ne bi imao ni jedan razuman i logičan argument. Zbog toga nije pravno održiva teza da bi se u tom slučaju radilo o nezakonitom dokazu. Optuženi mora imati pravo da iznese svoju odbranu, a pravo na odbranu ne može biti nezakonit dokaz. Zbog toga, bi Evropska konvencija bila argument za stanovište da optuženi ima pravo da bude saslušan kao svjedok.

Princip da treba biti dozvoljeno sve što u ZKP nije izričito zabranjeno je samo dodatni argument za tumačenje odredaba koje nisu sasvim precizne. Na taj način se otvara prostor za kreativno tumačenje Zakona i efikasan sistem suđenja, što je i bio prvenstveni cilj reforme krivičnog pravosuđa u BIH.

Ako se prihvati stanovište da se optuženi može saslušati kao svjedok u vlastitom predmetu, praktičari mogu postaviti dva pitanja: **1) da li optuženi u tom slučaju polaže zakletvu (član 88), i 2) da li se optuženi upozorava da je dužan govoriti istinu i da ne smije ništa prećutati...(član 86)**. Pitanja imaju smisla zbog toga što se na svjedoka primjenjuju posebna procesna pravila (Odjeljak 5, Glava VIII). To bi značilo da bi se na optuženog trebale primijeniti sve odredbe koje važe za svjedoka da bi svjedočenje bilo relevantno dokazno sredstvo. Međutim, član 89. ZKP BiH isključuje mogućnost da se zaklinju lica za koja postoji osnovana sumnja da su učinila ili učestvovala u krivičnom djelu zbog koga se saslušavaju. Optuženi koji svjedoči je, svakako, lice pod osnovanom sumnjom, zbog čega treba uzeti da se ne smije zaklinjati.

Stvari stoje drugačije kada je u pitanju upozorenje optuženom iz člana 86. ZKP BiH. Ako optuženi izrazi želju da svjedoči u vlastitom predmetu, da bi njegovo svjedočenje bilo relevantan dokaz moralo bi biti provedeno na način koji zakon predviđa za svjedoka. Dakle, optuženi se dobrovoljno podvrgava pravilima koja se primjenjuju na svjedoke, ne samo kada je u pitanju upozorenje na dužnost govorenja istine nego i pravilima koja važe za direktno i unakrsno ispitivanje. Ako bi se stalo na suprotno stanovište, iskaz optuženog bi mogao biti tretiran samo kao iznošenje činjenica i imao ograničenu dokaznu vrijednost (što je osnovni prigovor praksi sudova Brčko Distrikta).

Zastupnici suprotnog stanovišta tvrde da nije moguće od optuženog zahtijevati da govori istinu, na šta je

obavezan svjedok. Međutim, ni svjedok nije dužan da odgovara na pitanja kojima bi sebe izložio krivičnom gonjenju. Prema tome, i optuženi kao svjedok ima istu privilegiju. Sa praktičnog stanovišta, samooptuživanje nije moguće i obaveza iznošenja istine ima za cilj da spriječi lažnu optužbu drugog. Ako bi optuženi kao svjedok u svom svjedočenju lažno optužio drugog da bi ekskulpirao sebe, zbog čega bi on bio amnestiran od odgovornosti? Da li bi to bilo moralno?

Zbog toga se čini ispravnim tumačenje da optuženi postaje svjedok od onog trenutka kad zatraži da svjedoči u vlastitom predmetu i pojavi se na mjestu predviđenom za svjedoka.

Treća dilema koja se pojavljuje svodi se na pitanje da li u slučaju više optuženih koji se izjasne da žele biti saslušani kao svjedoci treba udaljavati iz sudnice optužene koji će se saslušavati. Dilema ima u vidu odredbu člana 85. stav 1. koja predviđa da se svjedoci saslušavaju pojedinačno i u odsustvu drugih svjedoka. U rješavanju ove dileme treba poći od prava optuženog da prati tok pretresa, dakle i izjavu optuženog koji se sasluša kao svjedok. Optuženi ima status optuženog sve dok ne bude pozvan na mjesto za svjedoka. Osim toga, saoptuženi mogu predložiti svoje saslušanje i nakon što neko od saoptuženih bude saslušan tako da ova dilema nije od praktičnog značaja.

Bitno je imati na umu da optuženi koji se sasluša u svojstvu svjedoka dobrovoljno preuzima ulogu svjedoka i dobrovoljno se podvrgava pravilima direktnog i kontradiktornog ispitivanja. Treba poći od

pretpostavke da on ima legitiman interes da iznese relevantne činjenice i da ima interes da se podvrgne pravilima koja važe za svjedoka kako bi uvjerio sud u istinitost svog svjedočenja. Logično je očekivati da je takva odluka interes optuženog i da on ne ulazi u rizik neuvjerljivog svjedočenja. Bilo bi pogrešno poći od teze da optuženi želi na taj način obmanuti sud. Naravno, sasvim je moguće pretpostaviti i takvu situaciju. Moguće je da optuženi, koji bude podvrgnut kontradiktornom ispitivanju, učvsti optužbu. Međutim, to treba uzeti kao dobrovoljno preuzet rizik proizašao iz nečasne namjere. Ne bi trebalo zbog takvih motiva optuženih uskratiti pravo onima koji imaju interes da svoju nevinost dokažu i učvrste.

Takođe, prigovor da bi se svojim svjedočenjem optuženi izložio riziku samooptuživanja nije relevantan. Optuženi se u toku cijelog postupka može odricati svojih zakonskih prava i izlagati se istom riziku. U toku istrage on se može odreći prava da ne iznosi odbranu i da ne odgovara na postavljena pitanja. U toku glavnog pretresa on može priznati izvršenje krivičnog djela i takvo priznanje postaje za sud relevantna činjenica. Zašto po istoj logici ne bi mogao da preuzme obavezu svjedočenja?

Prema članu 6. stav 2. ZKP BIH, optuženom se mora omogućiti da se izjasni o svim činjenicama i dokazima koji ga terete i da iznese sve činjenice i **dokaze koji mu idu u korist**. Prijedlog odbrane da se optuženi sasluša kao svjedok u vlastitom predmetu treba uzeti kao njegovo Konvencijom, ustavom i zakonom zagarantovano pravo. Pravo da se iznese odbrana nije moguće isključiti niti ograničiti na formu koju zakon ne

propisuje. Naprotiv, ako optuženi želi svoju odbranu iznijeti po pravilima koja važe za svjedoka, onda nema zakonskog osnova niti logke da mu se to uskrati.

VI – Zaključak

Prava osumnjičenog/optuženog nisu u postojećim zakonima o krivičnim postupcima razrađena u dovoljnoj mjeri. To dovodi do različite prakse, što ne doprinosi uspostavljanju principa jednakosti građana pred zakonom i podriva autoritet sudova. Nepreciznosti i nejasnoće na koje se ukazuje treba otkloniti u prvim izmjenama i dopunama krivičnog procesnog zakonodavstva.

(Pravo i pravda, br.1/2005.)